

II. A hellenek elegiája.

Valamint általában a hellenek története, úgy irodalom s művészetben mutatkozó szellemi életük is az aegaei tenger keleti partjain vette kezdetét, a hol még történelemelőtti időkben Jonia fiai városokat s köztársaságokat alapítottak, melyek — a helyzet és népfaj szerencsés körülményeinél fogva — csakhamar a művelődés s gazdagság magas polcára emelkedtek. Milet, Smyrna, Kolophon, — a közel fekvő samosi s chiosi szigetek — számos gyarmat a középtenger minden részein: tanúskodnak a joniaiak nagy tehetségeiről s szerencsés fejlődéséről. Ők nem mint a doriaiak nagy politikusoknak, sem mint az attikaiak nagy gondolkozók- s bölcsészeknek nem adtak életet, de igenis költők- s művészeknek, kik nemcsak nemzetük egyéb törzsei, hanem még késő századok számára is magas példák gyanánt tündökölni hivatva voltak. A joniai törzs az, melynek a hellen élet s lényeg azon naiv eredetiség s mesterkéletlen tárgyilagosság kecsét köszöni, mely Homer költeményein örök vonzalmu varázsként előmlik. Ezen a természet által oly dúsan megajándékozott nép ugyanazon nemes naivság bélyegét rányomta mythosára, plastikai műalkotásaira, sőt nyelvére is, a mely dagadó s festői hangjai, — szóalkotásának gazdagsága s a nyelvkincs érzéki dús volta által szint oly kitűnő, mint folyékony nyelvszellemé által, mely a beszéd mindennemű formáihoz kecsesen hozzásimúl.¹⁾ A joniaiak első alkotása a költészet

¹⁾ Bernhardy. Grundriss d. griech. Literatur. 3. kiadás. I. 109. l.

terén az eposz volt, mely idővel az összes hellen műveltség alapjává vált.

Az eposz mellett lassan, de gazdagon fejlődött a lyrai költészet is, mely a doriaiak szilárdabb s komolyabb törzsénél általánosabb virágzásra jutott; de a joniaiaknál sem volt idegen soha. — Az eposznak a lyrába való átmenetét öntudatosan s művészileg parosi Archilochos kísérlette meg, midőn a hexameter átalakítása által a jambust és az epodot megteremté. A szellemdús, merész, és öntudatossággal föllépő költő ezen eljárása nem is maradt utánzatlanul; a versformák és mértékek eddig ismeretlen s alig sejtett gazdagsága változatosságot és bőséget hozott a hellen költészetbe. A hexameter egész természetét szerint csak nagyobb történeti mondák s hitregék előadására alkalmas; áradozó menete a jelenkor azon számtalan apróbb érdekeinek előadására, és az egyéni hangulatok kifejezésére nagyon is nehézkes. Ezen körülmény nagykövetkeztetési fölfödözésére mintegy kényszeríté Archilochost, kinek fényes tehetsége s termékenysége csak formára várt, hogy egész teljében nyilatkozzék, és megmutassa bámuló kortársainak, a költészetnek mily dúsgazdag világa van még a hősmonda körén kívül. Ha ezen körülményeket figyelembe vesszük nem fogunk csodálkozhatniz azon, hogy ak ókor Homer mellett Archilochost ünnepelte leginkább költői közül, mely magas ünnepelésre mégis inkább magában a jömbus fölfödözése, és csak második sorban ezen fölfödözésének szellemdús érvényesítése adott alkalmat. Ezen rendkívüli tisztelet azonban mireánk nézve kulcsul szolgál arra: mért említették ő egyszersmind az elegia föltalálójának is, a mi őt pedig nem illeti; hiteles források nyomán t. i. van tudomásunk, hogy előtte már Kalinos élt a distichonnal.

Ugyanazon ok: az élet csekélyebb jelentőségű eseményeire ráillő költői forma szükségessége, mely

Archilochost a jambus alkotására ösztönzé: a joniaiaknál az elegia fölfödözésére vezetett. Valamint a melos, úgy az elegia is közvetlenül az eposzból fejlődött. A nagy hőskölteményből idővel egyes részek leváltak, melyek, csekélyebb terjedelműek s jelentésüknél fogva, a hexameternél kevésbé kimért s pompázó versnemet igényeltek. Ezen forma megtaláltatott a distichonban, t. i. a hexameter összeköttetésében a rokon pentameterrel, — mi által a homeri vers méltósága megőve, egyszersmind pedig a lyrai vers kellemes lengése elérve volt.

A distichonban, a természeténél fogva leíró, tovaszállongó s folytonosságra hajlandó epikai hexameter a pentameterben mintegy megállapszik, magába száll, — vagy mint Kazinczynk a distichon föltalálásában mondja:

„S a mint zengve röpül (Amor nyila) az
Olympusig, Hexameter lesz:
S a mint zengve leszáll, oh csuda! Penta-
meter.“

A pentameter ezen visszatérő, társa röptét ugyszólván gátló jelleme, az e versnemben írt költeményeknek bizonyos szemlélődő vonást kölcsönöz, — vagy legalább a szende szemlélődésre különösen ajánlkozik. És valóban tapasztaljuk is, hogy a hellenek szemlélődési költészete majdnem kirekesztőleg az elegiában találja kifejezését. De nem csak a szemlélet, hanem tisztán lyrai érzelmek, mint a szerelem, és a lelkesült és lelkesítő harcvágy, szintén distichonokban nyilatkoztak. Így a hellen elegia igen változatos tartalmúvá lett: Kallinos- és Tyrtaeosnál harcias és politikai, — Mimnermosnál politika s szerelem közt ingadozó, — politika s bölcsészet közt pedig Solon és Theognisnál — sőt Asiosnál humoros jellemű, — és csak Archilochos és Simonides egyes költeményeiben tartá meg ere-

deti, kedves halottakat sirató jellemét¹⁾. A hellenek elegiája oly sokoldalú, oly különféle hűrokat megpendítő, hogy majdnem az összetartó kapocs teljes hiányát érezni hinnők, ha azt ezen műfaj sajátosságos külformájában föl nem találhnók. De habár, valamint némely egyéb ókori műfajnál, úgy az elegia elemzésénél is a külformától kell kiindulnunk: mégis félszeg fölfogású azon, különösen Schlegel V. A. (Kleine Schriften I. 33. l.) által fölállított nézet, mintha bármely distichonokban irt költemény minden kivétel nélkül már elegia volna. Emez elemzés megegyezik ugyan ókori írókéval, és némi kivétellel áll is, de már Aristoteles (Poet. 4.) kikel ezen divatos nézet ellen, és nevezetesen Empedokles „Epe“-jére s más hasonló, distichonokban irt tankölteményekre mondá, hogy a műfaj elméleténél nem a vers, hanem a tartalom határoz, és ennél fogva Homer teljes joggal költőnek, Empedokles pedig inkább physiologusnak mintsem költőnek nevezendő.

Ha ezen korcsfajokra nézve el is fogadjuk Aristoteles ama mondatát, úgy mégis az ókori elegia elméletének meghatározásánál a versidomot épenséggel nem szabad figyelem nélkül hagynunk, sőt annak csakis ez lehet határozott ismertető jele. Elfajult idők szeszélyéből s izléstelenségéből származó fattyuhajtásokat pedig, mint p. o. Nikander a kigyókról való tana, vagy Philon és Antimachos könyvei a mérgekről és ellenmérgekről: nemcsak az elegia köréből kiküszöbölendők, hanem — egy velős római

¹⁾ Elegos, a „búdal“ állandó jelentésével használta-tik, minden versidomrai vonatkozás nélkül; így p. o. Aristophanesnél (Madarak, 218. v.) a csalogány kedves párjáért, Itysért, — és Euripidesnél (Iphig. Taur. 1061. v.) a jegély himjeért ez értelemben vett elegost hangoztat. Vesd össze evvel Müller-Donaldson. A régi görög irodalom története, ford. Récsi E. I. 123. l.

ítélet szerint — kopjával s dzsidákkal a Helikonról letaszítandók. De nem csak az, a ki valamely verssel átalában, hanem az is, aki valamely verseimmel visszaél: kitörlendő a valódi költők sorából. Mi tehát egyelőre azon eredményhez jutunk, hogy az ókori elegia azon műfaj, mely a distichon természetének megfelel.

A néptörzs pedig, mely nemzetiségénél fogva ezen új versidom művelőjeül legelőször s leginkább hivatva volt: nem lehetett más mint a joniai. Azon viharok, melyek Hellas anyaföldén a lovagias élet átmenetét a polgáriba, — és ezáltal a kényúri alkotmányok köztársaságiakká való átváltozását elősegítették s kísérték: nemcsak a nép külső körülményeiben, hanem érzés- s gondolkozásmódjában is oly forradalmat idéztek elő, hogy következményei földolgozására sok század igényeltetett. E rázkódások a kisázsiai part virágzó gyarmataiba aránylag kevésbé hatottak el. Ezek alapítása nagyobb részt a hellenek azon része által eszközöltetett, mely régi intézményeihez hiven ragaszkodva, az anyaföldi erőszakoskodások elől a kies ázsiai partra menekült, melyhez a számos viruló sziget természetes hidat képezett. Az öntudatra ébredt népakarat okvetlen itt is némi engedményekben részesült; de okunk van hinni, hogy a régi hősies idők — habár sokkal műveltebb alakban — épen itt maradtak fenn. Csak úgy volt itt Homer és a hősi eposz lehetséges.

De lassanként eltűnt itt is azon gyermekies, és a mellett mégis oly nagyszerű világnézet, melynél fogva az egyén önnönmaga sorsát csak az egyetemes mult- és jelenkor sorsából olvassa ki, és annak nagy talányait az eposzban megfejteni igyekezett. Eltűnt az, részint a történelem soha sem nyugvó folyása következtében, mely a gyermekiség legédesebb álmait sem hagyja örökké folyni, — részint és főleg az egyes polgárok meglepő gyorsasággal növe-

kedő jóléte s öntudata által. — Ama boldog kor átváltoztatására befolyással voltak azon szorongatások is, melyeket a ravasz és hatalmas szomszédok kapzsisága egyes hellen gyarmatra hozott. Viszálokadás és idegenkedés a szövetséges városok keblében; a szerencse s veszedelem gyors változása, melyben mindannyiszor minden egyes polgár részes volt; a kelet felől mindinkább közeledő világ-birodalom, mely ezen gazdag gyarmatokat végveszélylyel fenyegeté; a folyton növekedő műveltség; a kiterjedt kereskedelem, mely már akkoriban majdnem az egész ókori világot bejárta: mind ezen körülmények egyrészt sokféle s a legváltozatosabb érintkezésbe hozták a helleneket, mi által nézetkörük tágult ugyan, de egyszersmind növekedett élvezetvágyuk is; más részt pedig bőséges alkalmat nyújtottak azok arra nézve, hogy az egyén magamagát és magánéletét, vagy legalább az őt közvetlenül környező társadalmat vegye szemlélete tárgyául. És míg az így ébredt önérzet a különféle természetek szerint mindinkább különfélekép nyilatkozott, — azon mértékben mutatkozott, hogy az egyén és külvilág közt határozottan felmerülő meg hasonlítás költői kibékítésére már nem elégséges az eposz, mely épen azon két tényező egységének föltételezésén alapszik.

Ezen állapotok azonban, mint említők, csak lassanként váltak ilyennekké; nem dúló s költőileg meddő századok során emelkedett föl megifjodva az egyén, és állt elő egy férfiú, ki önmagában, a szép alanyában az elveszett egységet újra megelé, a világot minden tüneményeivel saját akarata szerint maga körül, mint központ körül csoportosítva, és a keblében lakó istenségeket: Charist s Nemesist, — a zabolázó mértéket és a kellemet, a dolgok egyetlen igazi rendszabályául fölismerve. Egy szóval: a szorosabb értelemben vett lyra az egyéb törzsök, különösen az anyaföldi hellenek számára

volt föntartva; a joniaiak számára pedig az elegia.

Az élet még elég gyönyört nyújtott, hogy azt szeretni, s benne mintegy fölolvadni lehetett. A magánélet ékessége, pompája, sőt bujasága: bor, tánc, lakoma, és szép asszonyok, az édes henyélés, s a gyönyörű természet fölötti elmerengés; a mellett a még mindég hatalmas, bensőleg erős, sőt dacos polgári községek: mindez tárgy, — ha nem is nagyszerű eposz számára, de mégis egy, vele rokon műfaj: az elegia számára.¹⁾

Valamint az „eposz“ szó, úgy az „elegion“ elnevezés is a leghitelesebb írók szerint, nem valamely költemény bizonyos tartalmát jelenti; hanem csakis a külformára vonatkozik.²⁾ De a hellen művelődés egyik főérdeme épen az, hogy e jeles nép-nél tartalom és külforma egymásba illett, mint akár-mely egésznek szükséges s elválhatlan részei. Így „elegia“ is tulajdonkép csak egy, distichonokban írt költeményt jelent. És habár ilyent ezen név alatt nem is birunk, fölhozhatjuk mégis Tibull IV. 3. számú elegiáját, mint a mely e műfaj rokonságát az epigrammal bizonyítja:

Hogy szeretőm sokszor hűségtelen, úgy regel
a hir:

Vajha siket volnék, a mikor ezt regeli.

Két élű törrel döf az ily rágalmazat engem:

Hallgass! o mit örülsz kinzani, mostoha hir?

(Kis János fordítása szerint.)

Az elegia neve hosszas vitatkozás tárgya volt, azonban Hermann,³⁾ és Welcker⁴⁾ értelmezései

¹⁾ Hertzberg. Begriff der antiken Elegie I. 253. l.

²⁾ O. Müller. Geschichte der griech. Literatur. I. 186 l.

³⁾ Zeitschrift für Alterthums-Wissenschaft. 1836. 531 l.

⁴⁾ Rheinisches Museum. IV. 429. l.

utáni a szó eredetére nézve kételynek már nincs helye. Valamint más lyrai fajok neve, mint: Ailinos, Jepaion, Jobacchos, Bacchebacchos, a visszrim egyes szótagjainak összevonása által keletkezett: úgy történt ez hasonszerűen az elegiánál is; t. i. a régi gyászdalokban, vagy minden versszak után, vagy mi valószínűbb, csak bizonyos nyugpontokon, a kar által kétszer egymásután éneklendő visszrim: ε' ε' λ' ε' γ' ε' ε' λ' ε' γ' fordult elő, melynek összefoglalása az elegia nevét eredményezte. De ama visszrim magában hordja egyszersmind a pentameter elemeit is, és már ezen eredeti nyers alakjában, egybefűzve a megelőző hexameterrel, distichont képez; ha idővel ezen jajgatás helyébe a hexameter mondatát folytató hasonmértékű más szavak léptek: úgy világos, hogy mért nevezték ezen „elegia versnembben“-ben (ε' λ' ε' γ' ε' τ' ο' ν) irt költeményeket eleinte általában többes számban: ε' λ' ε' γ' ε' ι' α, s csak később egyesszámban is ε' λ' ε' γ' ε' ι' α-nak.¹⁾

A joniai költő a distichonnal tehát oly különalak birtokába jutott, melyben egész énjét, minden hangulataival, reményeivel és aggodalmaival, kitárhata; és valóban csakhamar látjuk is a legnagyobb virulásnak indulni ezen formát.

Hogy mennyire távol voltak azonban a hellenek ama nézettől, mintha az elegiának szükségkép panaszdalnak kellene lenni, azt már az első műköltőnél tapasztaljuk, kiről bizonyosan tudjuk, hogy elegiákat irt. Ez az ephesosi Kallinos, kit néhány író az elegia föltalálójának nevez.²⁾ A kor, melyben

¹⁾ Ezen tárgyra nézve bővebb fölvilágosítást nyújt W. Hertzberg, már föntebb idézett jeles, s az előtte történt kutatásokat bírálólág egybefoglaló értékezése. (Der Begriff der antiken Elegie I.) Prutz irodalomtörténeti évkönyveinek 1845. folyamában 231—55. l.

²⁾ Bőven tárgyalja ezt F. V. Franke (Callinus, sive quaestionis de orig. carminis elegiaci tract. crit. 1826), ki sok

működött, teljes biztossággal már meg nem határozható, hanem valószínű, hogy a Kr. e. nyolcadik század második felében élt; mindenesetre Archilochos előtt.³⁾ Két töredéket birunk tőle; az egyikben a hazájába betörő kimmeriaiak elűzésére buzdítja a lydiaiak szomszédsága miatt már elpubult honfitársait. „Az ótestamentum profétáiként“⁴⁾ hangoztatá az elegikus intő szavát ezen költeményében, mely áradozó előadásánál, és még féligmeddig épikai tárgyilagosságánál, valamint gyarló művészi formájánál fogva, ezen műfajnak az eposztól elszakadását élénken tárja szemünk elé. Másik töredékében kitörő lyraiság uralkodik; a honfibú, a szent harag szavával illeti honfitársait, midőn ezek az ellenség közeledtét tétlenül nézik:

Meddig nyujtózkodtok még? Mikor ébredtek
már harcra?

Ifjak, hát nem pirultok ti a szomszédok
előtt,

Igy ellankadva? Itt ültök, mikéntha mély béke
mosolygna,

És ím, körültek vad háború zaja dühöng.

Itt látjuk még, a második verspárba mint nyulát az elsőben festett kép, mely az előbbi pentameterben sokkal helyesebben végződne. Ezen művészi gond hiányából származó gyarlóság Kallinos követőinél azonban mindinkább gyérül, és később csak

tekintetben kiigazította Abbé Souchay áradozó értékezéseit: „Discours sur l'Elegie“ s kétrendbeli „Discours sur les poètes élégiaques“ (Mem. de l'Acad. des Inscr. Tome VII. VIII.), valamint K. Schneider pontatlan „Ueber das elegische Gedicht der Hellenen“ c. értékezését is (Daub und Creutzer, Studien IV. kötetében). Has. még: Ulrici Gesch. d. hell. Dichtkunst II. 262. s. k. 1., és N. Bach Callini Fragm. 9. s. k. 1.

³⁾ L. W. Hertzberg f. i. h. 265. s. k. 1.

⁴⁾ Curtius. Griech. Geschichte I. 469. l.

nagyritkán fordul elő. — Ez volt a hellenek első, még pedig politikai elegiája, mely a következő pár sorban jól jellemeztetik: „Az elegia bőbeszédű s kifejezéseiben nyílt; szereti képét erős vonásokkal rajzolni, s a hatást fokozni ellentét által mint Kallinos ama töredékében a dicső vitéz képével a dicsőtelenül elhaló gyávaét állítja szembe. Maga a pentameter, mint a versidom alárendelt része, az eredeti eszme bővebb kifejtésére vezet pótló vagy felvilágosító mellékletek által. Ezen, izgúlt érzület hangjával párosuló bőbeszédűség az alagyanak mindég bizonyos pontig, a lágyság jellemét kölcsönzi, mi felismerhető Kallinos és Tyrtaios harcias énekein is.“¹⁾

Kallinos nyomát a harcias elegiában Tyrtaios követé, kinek dalaiban a lelkesítés heve ki-
hült ugyan egy kissé, de még mindig hódító erővel nyilatkozik, — kellemesen meglepő azonban a ben-
nök uralkodó plasztikai s alanyi elem kitünően sikerült vegyítése, miáltal a szenvedélyes lyrai kifakadás féken tartatik. Az ephesosi költőnél csak valamivel későbbi Tyrtaios részt vett a második meseni háboruban, melyben véghezvitt tetteit a tulzó monda tündéries vonásokkal festi; Spartába ő hozta az elegiát szülőföldéről, Attikából, a hová az már Joniából átszállott volt, min nincs mit csudálkoznunk, ha meggondoljuk, minő rendes s szakadatlan összeköttetésben állott Athene ázsiai gyarmataival. Hogy pedig a spartaiak előtt az elegia akkoriban még ismeretlen volt, az egyszerűen onnan magyarázható, hogy neveltetésük s művelődésük merőben harcias jellemű lévén, a szépművészetekre kevésbbé figyeltek és figyelhettek. — Harci erények gerjesztésére használta Kallinos az elegiát, és ugyanazon

¹⁾Müller-Donaldson. A régi görög irod. tört. ford. Récsi I. 128. l.

célra hivatott meg Tyrtaios Spartába. Új hazájának, Doriának harcviselése, doriai fegyelem és törvény iránti engedelmesség, bátorság és harci dicsőség: ezek lelkesedéssel fogadott dalainak tárgyai. Horác azért rangban egyenesen Homer mellé helyezi őt, minthogy mind a kettő „dalaival a férfiak szívét Mars tusáira hevíté.“¹⁾ — Hanem magának Spartának keblében is meghasonlás ütötte föl hydrafejét, és pártviszályokban elgyengülve, közel volt Lykurgos állama ahoz, hogy ellenségei prédájává essék. Ekkor hangoztatá Tyrtaios „Eunomia.“ (törvényesség) című leghiresebb elegiáját, melyet azonban a századok vihara elsodort, míg harcias elegiái közül hármát teljességükben birunk. Ezen költemények széles elterjedése s azon rendkívüli tisztelet, melyben azok Spartában még későbbi időkben is részesültek: tanuskodnak azon roppant hatásról, melyet a korbeliekre gyakoroltak.

Majdnem egyidejűleg két, mint jambikus költő is hirneves férfiú: amergosi Simonides és Archilochos bizonyították be az elegia hivatását a lélek derültebb érzéseinek kifejezésére is. Az elsőtől e nemben mitsem birunk; az utóbbtól azonban néhány jelentékenyebb töredéket, melyekben nyoma sincs ama csipős gyűlölségnek, mi által a lángeszű költő jambusai hiresekké s halhatatlanokká levének. Elegiái is csupán érzelmének nyílt s egyszerű kifejezései: balszerencsében való türelemre inti önmagát, azon keserű vigasztalással, hogy ez emberi sors, mely nem egyedül őt sújtja. Csatában ugyan nem volt az utolsó, de a bátorság mintaképeül sem tűnik föl, a sikről paizs nélkül térvén egyszer vissza, mit ő egész könnyelműen, és igazán joniai kedélyességgel el is beszél. Ezen elegiáját honfitársai épen úgy nem tudták neki megbocsátani, mint magát a tényt,

¹⁾ Epist. II. 3. 402.

mely minden hellen harcosra nézve a leggyalázóbb vala. Elegiáinak egy része politico-harcias jellemű, de főereje nem ezekben, hanem a főntebb érintettekben nyilatkozott. Azonkívül irt ő még gyászdalokat, tehát újabbkori fölfogás szerinti elegiákat is; nevezetesen ismerjük Perikles barátjához intézett egy vigasztaló dalának töredékét, melyben annak sógora tengerbe odaveszését rajzolja, és a mely valószínűleg azonos ama Pentarch említette¹⁾ sirató-dallal; hisz a vigasz oly közel áll a gyászhoz! — Mindez bizonyítja Archilochos sokoldaluságát, miről az ókori írók dicsérettel emlékeznek.

Hogy azonban az elegia tárgya ne legyen csupán csak harc és háboru, hanem — a lakomák díszítésére — a muzsák s Aphrodite adományai is, azt elég világosan kimondja a kevésbé későbbi joniai költő, teosi Anakreon, ki maga is irt²⁾ elegiákat, csakhogy azok, fájdalom, mind elvesztek.

Habár Solon híres „Salamis“ című elegiáját énekszóval a népgyűlés előtt mondta el, tudjuk, hogy mégis az elegia előadásának valódi helye, a lakoma volt; fuvola kíséret mellett adattak elő itt Tyrtaeos harcdalai úgy, mint az erotikai s politikai elegiák, sőt Theognis tanszerűbb költeményei is. Midőn t. i. a vendégek jóllaktak, poharak töltettek, és az istenekhez, jelesen Appollohoz intézett rövid ének után fuvolakíséret mellett a vendégek egyike, vagy az egész társasághoz, vagy egyes tagjaihoz intézett elegiákat adott elő.³⁾

Az elegia e szerint a lakomák élénkítésére szolgálván, mi volt természetesebb, minthogy a bor dicsérete az elmélet központját képezé? hogy a költők annak, az élet öröme, s bujára való befolyását

¹⁾ De audiend. poet. 6.

²⁾ Athenaeos XI. 463.

³⁾ Müller-Donaldson. A régi görög irod. tört. ford. Récsi I. 232., 244 l.

előszeretettel tárgyalák? S ez az elegiának szükségkép derültebb s vidorabb jellemet kölcsönzött, mely is furcsán kirí a mai kor elegiáinak panaszló gyáshangjai mellett. Joniai szokás szerint a férfiak lakomáiban (symposion) hetaerek is részt vehetvén, föltehető ennélfogva, hogy ezen ugynevezett sympotikai elegiák költői róluk sem feledkeztek meg, — miáltal az átmenet a szorosabb értelemben vett szerelmi elegiába magától kínálkozott.

Ime, létezésének ezen rövid korszakában az elegia máris tág mezejét bejárta az emberi élet- s törekvésnek. Előadattak s megénekeltettek benne az élet örömei, habár eddigelé csak azon örömek, mik a bor élvezésével, és kéjhölgyek társaságával összekötvék; kifejezést adott a kedves holtak fölötti fájdalomnak is, és a vigasztalás balzsamát igyekezett a pótolhatlan veszteség sebzette szívekbe csöpögtetni. Megfelelőleg a lélek azon nyugtalan állapotának, melynek létét köszölni, azaz szakadozva s szökdelve járt, és vigasztalás, valamint az elháríthatlanak békés eltűrésére való biztatás által kívánta a léleknek visszaszerezni nyugalmát. Leglényegesebb jellege azonban a harcias szellem volt, mely Kallinost és Tyrtaeost lelkesíté, sőt a könnyelmű Archilochost is magával ragadta.

De a művészetek szoros összefüggésben állanak az élettal, és egyik sem szorosabban a költészetnél. Midőn tehát a jóniaiak élete puhulttá vált, s midőn a nép különösen a lydiaiak járma alatt, elernyedett: akkor az elegiának is el kellett hagyni harcias-politikai terét; hisz az elegia épen az a műfaj volt, mely az élet viszontagságainak kifejezőjeül: a jelenkor tolmácsaul szolgált. Ezen viszony csakugyan észlelhető is Mimnermosnál, kinek virágzása épen Joniának s avval együtt szülővárosának elfoglalása korába esett. Nála amaz említett átmenetféle változás kiválólag föltűnő, mert

mig eleinte Gyges, Lydia királya ellen harcdalakat zengett, ugyanő később miután minden ellenszegülés sikertelen, és a joniai élet derült szabadsága elveszve volt, egészen a szerelem dicsőítésének élt, mivel ez — úgy mond — mindenek előtt az emberek, szenvedéseik vigaszául adatott az istenek által. Ebbeli működése kitűnő sikerrel koronáztatott, mint ezt Propere dicsérete bizonyítja¹⁾; Horác pedig²⁾ oda nyilatkozik, hogy „enyelgés s szerelem nélkül nincs vidám élet.“ A joniai lényeg ezen igazi — könnyűd s mégis mély, vidám de mindég gyöngéd s művészies természetű — képviselője, élvezetekben letelt ifjúsága után, még előhaladtabb korban egy Nanno nevezetű fuvolásnőbe beleszeretett, kinek nevét elegiáinak legszebbikével örökíté meg.³⁾ Sajátságosan megható az az utánozhatlan báj s gyöngédség, melylyel a szerelem öröme s bánata, és az oly hamar muló ifjúság élvezetére biztató fölhívás ebben festetik s megénekeltetik, — tárgyak, melyek később a lyra állandó, sőt majdnem kirekesztő tartalmát képezék. Emeli ezen benyomást a versein át lengő búbanat, melyből kitűnik, hogy a keserv elefedésére s az öröмок élvezésére való serkentés önmagát a költőt is illeti. „Mint a levelek — ugymond — melyeket a nap sugara által a viruló tavasz teremt, úgy éltünk virágának mi is csak arasznyni időn át örvendünk; mert gyorsan közelegnek a sors fekete istennői, hozván agg kort és halált. Az ifjúság gyümölcse csak pillanatig tart, és ha elmult, akkor életnél többre becsülendő a halál. Sok sanyaruság érkezik: gyakran szegénység, vagy szeretteink elvesztése, vagy kedvölő betegség; mert hol az az ember, kire Zeus sok bajt nem küldött volna?“

¹⁾ Propere I. 9. 22.

²⁾ Epist. I. 6, 65.

³⁾ Athenaeos XI. 470.

— Ez egészen a későbbi, a jelenkori elegia hangja.

De forduljunk már most az aegaei tenger ázsiai partjaitól el Hellashoz, a hol mindjárt a törzsrakonságu Attikában egy férfiúval találkozunk, ki, ámbár Mimnemos kortársa, annak tökéletes ellentétéül tűnik föl, — és a ki gondolatai, tettei s költészete tárgyaul polgári erényt és hona jóllétét tüzte ki, holott a keleti joniai az életörömek élvezésére hív föl. Ezen férfiú, — egyaránt nagy mint polgár, államférfi s költő, — a hellenismus egyik legnemesb alakja: Solon a törvényhozó, a bölcs, ki „naponként sokat tanulván, megöszült.“ A derült életfölfogás ugyanazon szelleme, — ugyanazon nagyműveltségű gondolkozásmód, — ugyanazon erély, mely ezen férfi törvényhozásában oly vonzóan hat: lengi át költeményeit is, melyek azonban, fájdalom, csak töredékesen jutottak mireánk. „A népnek, a hatalom s becsületből igazságos részét megadám, — a gazdagokat s hatalmasokat részesítém abban, mire rangjuk érdemesíté, és mindakettőt hatalmas paizsszal védvén, álltam én, egyik pártot sem hagyván igazságtalan győzelemre jutni.“ Így szól ő maga. — A Mimnemos és Solon közti ellentét legszebben nyilatkozik abban, hogy míg amaz az isteneket kéri: érje őt — menten gond- és betegségtől — a halál hatvanadik évében; addig emez igazi férfiassággal csak nyolcvan éves korában, s siratva barátai által, kíván meghalni. — Leghíresebb s egyszersmind legharciasb elegiája a „Salamis“ című volt, melyet K. e. 694 körül irt, és nyilvánosan a nép előtt elszavalt, még pedig oly roppant hatással, hogy annak következtében az atheneiek ama fontos szigetet visszafoglalták, a költőt pedig rendkívüli tiszteletben részesítették.

Még magasabb tökélyre vitte az elegiát megari Theognis, ki a II. század közepén élt. Dalai

érütése, a politikai elemen kívül, saját tapasztalásai, melyek, egy viszontagságos élet kifolyásai, a költő kedélyét elhomályosíták. Hisz kénytelen volt szeretett szülővárosából menekülni, és ámbár mindenütt szerelem s barátság fogadta: mégsem tudott ő igazán örülni, mert mindenk fölött szerette hazáját. — Később, ugy látszik hazatért ismét; de vig s gond nélküli élet akkor sem jutott osztályrészeül: bekövetkezvén a persa háborúk. Ezek iránt költőnknek nem voltak jó sejtelmek, sőt látva „a hellenek oktalanságát s viszálykodását“, aggodalom fogja el keblét a végeredmény miatt, és könyörögve fordul Phoebushoz oltalom és megmentésért. — De csakhamar visszanyeri joniai könnyelműségét, és fölszólítja polgártársait, ne gondoljanak semmit a mediaiakkal, hanem miután a haragvó isteneket megengesztelték volna — élvezzék az életet, amig lehet; „mert jobb ugy mond — vidámságban és kedvben gondtalan tölteni az életet, és távoltage a balsorsot, az örömekben sivár aggságot, és a halál enyészetét.“ — Bujdosó Odysseusnak nevezi önmagát, és megható, ezen előbb gazdag, és tiszteletben álló, most árvaszegény s hontalan férfi panaszait hallani, midőn a daru szavánál, mely ez embert földet elvetésére inti: megemlékszik saját viruló mezeiről, miket mostan már nem mondhat tulajdonának. Hanem a költő nemcsak panaszolkodni tud a sors csapásain: férfias szive ellenségeit sujtó bosszú után is sóvárog; Zeushoz fordul, és nemcsak szenvedéseinek enyhítésére kéri, hanem véres megtorlásra is azon férfiakon, kik vagyonától is honától megfosztották.

A hellen elegia fejlődése mindeddig folytonos haladásra mutatott; teljes virágzását és tetőzését azonban Pindar és Aeschylus kortársa s barátja, a marathoni hősök dicsőítője: Simonides által érte el, ki is pompás styl és sokoldalú tartalom-

mal a tökély magaslatára emelé azt.¹⁾ Simonides nemcsak költeményei műbecsé által vált halhatatlanná, és állott egy sorban a győzedelmi hymnuszok magasztos dalnokával, Pindárral, hanem azon rendkívüli befolyásnál fogva is, melyet az utókorra gyakorolt. Ő az alexandrinusok és rómaiak mintája, s azáltal közvetítőleg a modern elegikusok előképe is; általa az elegia valóságos panasz dallá lett. — Simonidesről tudjuk hogy nyilvános pályázat alkalmával híres barátját és versenytársát Aeschylust, a marathoni csatában elestek dicséretére irt elegiájával legyőzte, mivel — Aeschylus régi életirójaként — ezen műfaj a rokon érzet bizonyos gyöngédségét kívánja meg, mely pedig a kiválólag tragikus Aeschylus komoly s méltóságteljes költészetétől meg volt tagadva.²⁾ Simonides ezen hírt persze utánozhatlan bájjal tudá pengetni. — Hogy azonban az ő nyomán ily gyászdalok nagy számban keletkeztek, az könnyen képzelhető; mert valamennyi nemzet közül legnagyobb hajlamot tanusított a hellen arra, hogy kitűnő egyéneit s az élet fontosabb eseményeit a művészet által dicsőíttesse, s emlékezetüket fõntartsa.³⁾ Nem is tartatott azért becsmérlnök, ha valamely költõ pénzért üzé művészetét, és megrendelésre dolgozott. Nagyon természetes hogy aztán az ily költemények fõn nem maradtak: bizonyos alkalomra, bizonyos hallgatóság számára írva, becsükbõl sokat vesztek, ha emez szétoszlott, amaz pedig elmúlt, s a maradék emlékbõl kiesett. Ilyformán eme gyászdalok (valamint a dicsénekek is) a meggyászolt (vagy dicsõített) egyén emlékezetével együtt a felejtés tengerébe merültek, és csupán csak gyér tudósítások nyomán következtethetjük, hogy

¹⁾ Bernhardt. Griech. Lit. I. 444. l.

²⁾ Auctor. Vit. Aeschyl. ap. Dindorff p. XIV.

³⁾ E. Weber. Die elegischen Dichter der Hellenen. 432. s. kõv. I.

azok, még pedig nagy mennyiségben készítették. Azon kevés közé, mi e nemből hozzánk eljutott, tartozik egy spartai halotti ének, és Euripides költeménye a Siciliában elestek emlékére.

Későbbi költőktől csak egy, Parthenios nejének halálára irt, és ránk fölötté törédékesen maradt, gyászos elegiát birunk. Ezen művek különben, mint alkalmi versek, s többnyire inspiratio nélkül írva, valami különös értékkel nem is birhattak, és ezen okból a mesterek művei mellett könnyen juthattak feledésbe. Ezen mesterek elseje pedig kétség kívül Simonides volt. — Gyöngéd érzelmek, megható bensőség, érzékeny panaszok: ezek az emberi élet azon húrjai, melyeket a modern színezetű teosi dalnok pengetett, és örökké remek módon dicsőített. — Ha az idő mulandóságát, vagy az ifjúság rövid tavaszát, vagy pedig szeretett barátok halálát gyászolja: akkor szívünk legmélyére hat, mintha csak velünk egy korszak szülte volna őt, — mintha a mi fájdalomainkat osztaná s azokra nézve különös fogékony-sággal birna. Az ókorból csak Ovid és Tibull legszebb dalai tehetők Simonideséi mellé, kik fölött búbanat s gyász lebeg, mint a tavasz harmatgyöngyös virányai fölött gyöngye ködfátyol. — Egyik fönmaradt töredékében, mely Mimnermos egy elegiájához igen hasonlít, az emberi gyarlóság miatt emel panaszt. „Csekély az ember ereje, — így szól — hasztalan minden törekvése, és a rövid életben bajt baj követ és a kérlelhetlen halál fenyeget mindenkit; mert benne részesek a jók s rosztak egyaránt“. — „Semmi állhatatosság nincs az emberiség mulékony dolgaiban! — kiált föl máskor — A meddig az ifjúság édes virága virul, gondtalanul bolyong az ember álmaiban, — ah! haszontalan álmakban; nem is gondol aggságra s halálra, — nem gondol, amig virul, hervasztó őszre. Oktalan gyermekek azok, kik így cselekszenek! Nem tudják, az idő hogy röptiben

elfűjja a halandónak ifjuságát és életét!“ Nem úgy hangzik-e ez mint Schiller „Nenie“ című költeménye, — mint Berzsenyi vagy Lenau panasza?

A hellen elegia tehát az érzemények s ezek árnyalatainak azon tágas körét bejárta volt, mely az emberi élet és érzelem jóformán minden mozzanatát fölkarolja. De sehol sem találkozunk vele kirekesztőleg panaszdal gyanánt; sőt még Simonidesnél sem, ki pedig e részben a következő korok mintájaul tekintetett, — még nála sincs az elegia pusztán csak gyász s búbáratnak szentelve: megénekel ő harcias dolgokat is, és Solonhoz hasonlólag életbölcészeti jeles tanokat is hirdet. — Majd gyöngéd s olvadó, — majd férfias és erőteljes, — majd meg gyászoló s panaszló, majd pedig derült és vidám lévén, és az ellentéteket gyakran ugyanazon egy költeményben egyesítvén: a hellen elegia az emberi élet sokoldalú szép képmása. Hisz már az elegiai vers magában is egyesítése ezen ellentéteknek: a komoly, kimért hexameter, és vele karonfogva az ugrándozó, vig pentameter.

Ha egyáltalán — a mire azonban szükség sincs — az elegiát alfajai szerint fölosztani akar-nók, úgy azt mondhatnók, hogy Simonidesig — és mint a következők mutatandja általában — négy irányban fejlődött: harcias-politikaiként, hol az állam körülményeire volt figyelemmel; — sym-potiko-erotikaiként, mely a társaság és szerelem örömeit éneklé meg: — threnotikaiként, az emberi fájdalomnak művészi kifejezést kölcsönözvén; — és végre gnomikaiként, mint bölcse mondatok és intések diszes edéne. Jelleméhez azonban mindenkor hű maradt; mindig a fölindult, — veszedelem vagy öröm, — szerelem vagy gyász által illetett s a tenger háborgó hullámaiként legellenkezőbb érzelmek által hánytvetett költői kedély az, mely élményeit a distichonba, ezen, hullámozó lelki állapot-

jának oly szépen megfelelő művészi formába öntötte. Ezen nyilatkozás pedig már maga is a megnyugvás egy közege lévén, a mennyiben a túltelt kedély könnyítését s enyhítését eszközli: az elegia ennélfogva ritkán is végződik disharmoniával: az olvasót vagy hallgatót vigasztalva s megnyugtatta bocsájtja el, tehát egy valódi és tökéletes remekmű benyomását gyakorolja.

A görög szabadságnak Chaeroneánál történt végenyészete a K. e. IV. és III. században nemcsak a közerkölcs, művelődés és nyelvnek romlását, a historiában páratlan gyorsasággal és átalánossággal vonta maga után¹⁾, hanem véget vetett egyszerűsmind a művészet, és főleg a költészet szabad, eredeti fejlődésének is. Ama költői tekintetben oly gazdag idő helyébe, mely a művészet minden rétegeiben új meg új, és szebbnél szebb virágokat hajtott: ekkor a tudományosság egy korszaka lépett, mely a valódi teremtetésre szükséges költői ihletet merőben nélkülözte. De még a tartalom is hiányzik a költészetben, a menyiben az nem az élet társadalmi viszonyaiban rejlett. Azon időben, midőn Hellasban a nemesb néptörzsök kimerültével a durvább Aetoliaiak első rendű szerepre jutottak, és Hellas szép földé barbar pompa, fényűzés és bujálkodás mellett, a pusztítás, viszálykodás és rendbomlás szomorú színhelyévé vált: akkor a művészet és tudománynak más, nyugalmasabb menhelyet kellett keresnie. Ezt Egyptom királyainál meg is találták, kik is az irodalmat minden telhető módon pártolták, és emelni igyekeztek. De a királyok az irodalmat gátolhatják és elnyomhatják ugyan, hanem halottaiból föl nem tudják azt támasztani soha, ha létele egyéb föltételei hiányoznak; legföljebb az álvirágzás egy korszaka

¹⁾ Hertzberg. Elegie der Alexandriner (Prutz. Jahrbuch 1846) 137. l.

kát idézhetik elő, mint az a Ptolomaeusok udvarán növekedett irodalomnál némileg észlelhető is.¹⁾ Ezen ugynevezett alexandrini korszak a művészetnek csakis külformáját birta, de nagy mértékben. Költői bebizonyították, mit lehet a költészetben tanulni, ha sem tiszta izlés, sem pedig erkölcsi eszmék hordozta teremtő erő nem buzdit. Legjobb esetben tűrhető másolatok készülnek, melyek azonban a külforma tisztasága s csinja mellett, a tartalommasság és teremtő ihlet hiányát, annál inkább fálaltatják, és — éreztetik. De a külforma, — habár az el is sajátítható tökéletesen, — megfelelő tartalom nélkül mégis holt marad s pusztá képlet; vagy erőltetett, túlzott tartalom által az elpattanásig megfeszítettvé, sántító versekbe foglalt dagálylyá válik. Legtűrhetőbb termékeit ezen korszak — a tankölteményen kívül — még a költészet azon ágaiban létesítette, melyekben a külszerűsködés- s álfényben elsüllyedt korral ellentétben, egy jobb mult rég eltűnt egyszerűsége utáni vágyódás vagy tisztán lyrailag, vagy lyrai-epikailag nyilatkozhatott: az idyllben és az elegiában.

És evvel élénk táruul egyike azon okoknak, hogy mért tisztelte ezen hellenisticus korszak Simonidest az elegia előképeül. Azon naiv közvetlenség és eredetiség, melylyel a régi költők háborgó érzelmeiket az elegia művészi formájába öntötték: az a későbbi, idegen járom alatt sinlődő görögre nézve elveszett. Hanem hogy ama régi idők utáni vágyódás, és annak fölötté korán eltűntén való keserv az alexandrinusoknál csakugyan őszinte s mély volt, abban már csak azon körülmény sem hágy kételkednünk, hogy az elegia körében létesült termékei legjavához tartoznak annak, mi ezen tulságos élve-

¹⁾ Droysen. Gesch. der Nachfolger Alexanders. III. k. 422. s köv. II. — Bernhardy. Griech. Lit. I. 355. s köv. II.

zés közt megcsömörödött korszak gazdag irodalmából számunkra főnmaradt. A rómaiak uralkodása alatt a költészet végképen alászállt; a költők tudományos mythosok írásában, és az élces epigramm könnyed játékában lelték kedvtöltésüket. Különben oly csekélyek és töredékesek e korszak költői maradványai, hogy az egyes költők pontos jellemzése majdnem lehetetlenséggé válik.

Az attikai elegia virágzásának utolsó szakában különösen az epigrammszerű elegia műveltetett, a mi tagadhatlan bizonyságaul szolgál a hellen elegia s epigramm közti nagy rokonságának. Legjelesebb művelői akkorában Theognis és Xenophanes voltak. Az alexandrinusok később ezekhez csatlakoztak. Főérdemük azonban az, hogy az elegiára a genre, a csendélet, és merengés jellemét ruházták.¹⁾ Ebben rejlik eredetiségük. Ez által lettek híresekké Kallimachos és Philetas, — az első az erotikai elegiában mester, és (a rómaiakra nézve) minta, — az utóbbi érzelgős, lágy természet, de mély értelemmel a szív legrejtettebb érzelmei iránt. — Kallimachosról két római tekintély igen eltérő véleményét birjuk; Quintilian ugyanis a legjelesebb elegikusnak nevezi őt, míg ellenben Ovid szellemdús voltát tagadja, de hogy művész, azt ő is elismeri. Ezen nézetkülönbség okvetlen a két ítélő más-más álláspontjából magyarázható. Mi azonban nagyon hajlandók vagyunk Quintilian véleményét elfogadni, mint a ki mindenkor műveltizlésü műítésznek mutatkozik. Kallimachostól két elegia származot reánk; az egyik: „Pallas fürdője“ eredetiben, a másik „Berenice haja“ Catull — valószínűleg szabad — fordításában, és mindakettő igazolja Quintilian ítéletét. Megerősíti még a Kallimachosnak közönségesen vindikált magas állás helyességét Propere fölötté elis-

¹⁾ Bernhardy. Griech. Lit. II. 394. 1.

merő nyilatkozata is, ki mindenütt Kallimachos- és Philetasra vonatkozik. — E két költő kétségkívül jeles tehetség volt, habár nem mindenkor ment azon fogyatkozásoktól, melyekben az alexandriai művészet és irodalom általánosan szenvedett. Főtörekvésüket képezte a forma s kifejezés csinja; de koruknak velükszületett udvari s természetlen tudós szelleme gátolta szabad, művészi fejlődésükben, mi annyival inkább visszatetsző, mivel az emberi szív legbensőbb érzelmeit, és annak leggyöngédebb s legmélyebb rétegeit tárván ki s adván elő, a mellett nagyon is sokat reflectálnak, és a hatást szerfölött hajhászszák; úgy hogy költeményeik gyakran a csinálva csinált, benyomását gyakorolják. Hanem épen ennélfogva, valamint az elsajátított (tehát el is sajátítható) külforma szabályszerűsége, és a tartalom tömötsége — sőt gyakran túltömötsége — s sokoldalúságánál fogva nyert ezen két költő oly nagy befolyást a római elegikusokra, s különösen Propere, ki mestereit azonban minden tekintetben meghaladá.

Kallimachos és Philetashoz csatlakozott Eratosthenes, ki „Erigone“ című hires elegiájában a csendélet ama naiv idyllikus hangját kitűnően eltalálta, — hatását még vallásos színezet által emelvén. Philetas barátja s kortársa kolophoni Hermesianax három könyvre terjedő elegiáinak, fájdalom, csak egyetlenegy töredékét birjuk, melyben Görögország Orpheustól Philetasig élt hiresebb férfainak szerelmi kalandjai tárgyaltatnak; elbeszélése egyéb kortársaiénál sokkal egyszerűbb, és a költő a történetek láncolatát érzelmei árával csak ritkán szakítja meg. Hanem elbeszélése azért mégis láncolat, — gyöngyök egymás mellé füzése: hol epikai kényelemmel elmondva, hol meg lyrai hévvel ecsetelve, hol pedig epigrammi éllel és rövidséggel érintve, — a mellett bőven vegyítve mythologiai elemekkel. —

Ilyformán tehát a hellen elegia végeztével ugyanazon határozatlanságot, ugyanazon ingatagságot, tapasztaljuk, melyet kezdetében vettünk észre. Mint akkor, úgy most is még lyra, eposz, epigramm és tanköltészet közt inog, — és Schlegel ítélete Hermesianax költeményéről,¹⁾ hogy az t. i. mintegy epigrammok sorozata, igen finom és találó. Annyira nehéz volt a hellenekre nézve megtalálni az elegia valódi terét, és tulajdonképeni hatáskörét, melyen a romaiak mindjárt elegiai költészetük elején biztossággal s eszmélettel uralkodtak. Persze a sorsot kell itt vádolnunk, hogy a hellenek remekeiből csak oly keveset, és ezt is többnyire töredékesen tartotta fön számunkra. Némilég kárpótol azonban bennünket az ókori legilletékesb ítések ítélete és mindenekelőtt a római elegikusoké, kiknek finom műérzéke a kitünőt és tökéletest fölismerni s méltányolni tudá. Tehát Hermesianaxot illetőleg is méltatnunk kell az ókor véleményeit: mindnyája dicsérő; hozzájuk egy újabb aesthetikai tekintély, Schlegel²⁾ is csatlakozik, valamint Weber nyomós ítélete, ki a meglevő töredékről oda nyilatkozik, hogy az „a legkecsesb és legszellemesb föltalálás, mit a szerelem felhőtlen boldogságának túláradó érzelme sugallani képes.“³⁾ Mindazonáltal el kell ismernünk, hogy ezen költemény inkább csak tárgyánál fogva lön kedvence az Augustus korabeli rómaiaknak, ámbár költőnk gyöngéd képei s csintelmes előadása, művészi — s persze néhol mesterkélt — színezetük miatt, már magában is birtak belbecsel.

Hermesianax befolyása különösen feltünő Phanoklesnél, kiről egyebet nem tudunk, minthogy Demosthenes után virágzott, és egy: „Az eroták

¹⁾ Friedr. Schlegel's sämmtl. Werke IV. 46—60. l.

²⁾ Ugyanott.

³⁾ Weber. Die eleg. Dichter der Hellenen. 435. l.

vagy a szépek“ című elegiai művet szerzett, melynek azonban csak két töredékét birjuk. Ezek hosszabbikában a fiúk iránti szerelmet dicsőíti; de a forma oly tökélyével, és oly gyönyörű nyelvezettel hogy e kétségkívül nagyműveltségű s tehetséges költő műveinek elvesztét méltán fájlalhatjuk. A hírneves hellenista Ruhnkehn Dávid ennél fogva némi joggal mondhatá, hogy „az egész ókorból e nemben ily minden tekintetben jeles és tökéletes mű nem maradt reánk; oly szép egyszerűség és naiv kecs párosul benne művészi előadással, és a rhythmusok bájos zöngzetességére nézve majdnem fölülmulja Hermesianax elegiáját is.“

Az Alexandrinusok korszakában és izlésében utolsó elegikus bithyniai Parthenios volt, ki — Augustus alatt élve — barátja volt Virgil és Gallusnak, és ez utóbbi kedvéért írta szerelmes történeteit. Különös hírnek örvendtek kedves halottakra írt elegiái; de minden költeménye Hermesianax példája szerint, át meg át volt szöve mythologiai tárgyakkal, vagy legalább támaszkodott olyanokra. Nála a hellen elegia véghanyatlása világos jelekben tűnik föl. Izléstelen, botrányos és fölötte bonyadalmas szerelmi történetek, minden nyelvbeli csin és formatisztaság nélkül előadva, a mellett elhalmozva tudományossággal, és mindennemű tudós célzásokkal: ez azon költő jelleme, ki mint Gallus mestere a római élegiára nagy befolyással volt.

A hellen elegia tárgybeli határozatlansága s ingatagsága — úgy hiszszük — ezen nagyjából rajzolt történeti vázlatból eléggé kiviláglik. Rég házházzott, teljes valójában el nem ért eszményképét, és valóságos tökélyét e műfaj csak Róma földén volt elérendő. Áttérünk tehát a római élegiára.